HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

ומופר הוא מיד. תלמוד לומר שמעון עבד אין לריך לקבל בשעת טבילת שמרור ולרבנן דלא הוי תקנתא דהכי לריך לקבל: **עבד אין ולא עבד אשה.** בתמיה ומשה שקנתה עבדים ולא מלו מי לא הוו כשאר עבדים. תלמ' ע"כ התי אין לעובד כוכבים שמכרו קלי אין ולמעוטי בן אלא עבד איש אתה מל בעל כרחו. פי' בקונטר' בלשון שני דעבד אין אע"ג שהוא גדול ובן בעל ואין לו' בעל כרחו ואי אתה מל בן אין גר הבא להתגייר אין לו כח למול בנו גדול בעל כרחו דגבי בניס כתיב המול לו כל זכר ולא כתיב בהו כל אין כמו גבי עבד ודבר תימה פירש בקרא דהמול לו כל זכר מוקמינן למילת שכיו שמעכבתו מלאכול בפסח וחה לא שייך אלא בבניס שנולדו בקדושה אבל מילת בניו אלא שנולדו בקדושה אינה מעכבתו מלאכול בפסח ורמה אלא לריך קרא למידרש מיניה ואי אתה מל בן אין בעל כרחו דממילת ילעינן אלא יגיירוהו בעל כרחו ועוד דמיפת תומר שמעינן אין מלין גר בעל כרחו אלא יפת תומר אין מטבילין אותה בעל כרחה מדאיצטריך רחמנא להמתין לה שלשים יום ובקבלה עליה אין לריך להמתין ולא נקטיה אלא לפרושי מילתיה דרשב"ג דקאמר דמתחלה כופין בשם שפחות ולא בשם גירות אי נמי משום דנקט לה במילתיה דרבנן בשם שאי אתה מל בן אין נקט נמי בדרבי שמעון בן אלעזר דאמרי שמעון בן אלעזר דאמר מל בן אין אתה מל בן אין בעל כרחו אלא תימה דרשב"ג דקאמר לעיל מכשיר בעבד ולא בבן ואי משום דאין לו אלא מלה אחת מל בן אין בעל כרחו ולקמן לקמן העובד כוכבים ולא לקה למול מגלגל עמו עד י"ג חודש וימול אותו בעל כרחו ואומר ר"י דתקנת חכמים היא שלא יכאיב את רבו בעיסור ויהיה כיון דעיל מקבל עליו עול מלות ועוד לעיל טוב לחייבו במלות מאחר דעיל תפק לקיימם: **המפקיר עבדו יצא לחירות ואין צריך לו שחרור.** תימה לשמואל תקשי ליה למה ליה שטרא בעבד כנעני יפקירנו ולימא ליה באפי בי תרי זיל דהכי דייק בפ"ק דקידושין (דף טז. ושם) גבי עבד עברי למה לי שטרא לימא ליה באפי בי תרי זיל ומשני עבד עברי גופו קנוי ומר"י דהכי פריך (ע) למה לי שטרא דאותו לשון עלמו הכתוב בשטר הרי את לעלמך יאמר לו בעל פה ד"ל דעיל לריך שלא מהילה מחוב שעליו ומסיק דגופו קנוי ואין הלשון הכתוב בשטר מועיל בעל פה אבל הפקר שמקנה רשותו מועיל אפי' בעל פה לשמואל וא"ת אמאי לא חשיב הפקר גבי קניסי של עבד בפ"ק דקדושין (גז.ש) וי"ל שלא חשיב שלא קניסי שמקנה הרב לעבד עלמו והפקר אינו שלא סילוק בעלמא שהרב מסלק עלמו מן העבד ועוד יש לומר למילתא דאיתא בכל מילי לא קאמר התם לעניין חליפין ותנא דידן מילתא דאיתא במטלטלין לא קאמר: **לא** עשה רגליו. פי' בקונטרס לפרני רגליו ולר"י נראה דהייט שער בית הערוה דהכי משמע פרק מלות חליצה (לקמן קג.) גבי מן המרכובה ולמעלה חליצתה פסולה למימרא שלא מיקרי רגל מן המרכובה ולמעלה מא אמע ולא עשה את רגליו ומשני ליטמא מכאן אין רואין דשרי ליגלח שער של בית הערוה דשמא מדרבנן אמור אבל גרים פרק ג' נזירים (מיר נח:) קאמר רב בהדיא מיקל אדם כל גופו בתער חפילו שער בית השחי ובית הערוה כדמשמע התם דפריך עלה והתניא המעביר שער בית השחי ובית הערוה הרי זה לוקה ומשני כי קאמר רב במספריים והא בתער קאמר כעין תער וא"ת דבתר הכי קאמר נעי מיניה רב מדבי חייא מהו דלגלח ר"ל אאבר ר"ל גדול יש לו משמע דבמספריים בעא מיניה מי שרי דאי בתער מאי פריך והא קא גדיל והלא יכול לגלח במספריים ושמא רב לא קבלה מרבי חייא ור"ת מפרש דבתער בעא מיניה והא דפריך והא קא גדיל ה"פ והלא אין זה תיקון ואין דומה כלל לתיקוני אשה שאין זה משום ייפוי אלא משום נער שגדל יותר מדאי וחפילו בתער אית לן למישרי ולפי זה לריך לומר שלא היה יודע בריימתא דלעיל שחוסרת ובה"ג גרים הכי אמר רב מיקל אדם כל גופו בתער והתניא המעביר כו' כי קאמר רב בשאר מבריס ובשאר מבריס מי שרי והתניא העברת שער אינו מדברי תורה אלא מדברי סופרים ומשמע ליה דאייתי הכא בריימתא לף ו) (בשאר מבריס אע"ג דבשבית השחי ובשבית הערוה נמי אייתי כדמוכח בתר הכי דכי קאמר רב במספריס כי תניא התם ובתער ולפי זה בשאר מבריס לא שרי אלא במספריס ובשבית השחי ובית הערוה אפי' במספריס אסור ומדרבנן אלא מקשי הך דהכא מיהו בה"ג של אפמיא כתוב אלא הא בתער והא במספריס והדר ביה משיטוא קאמר דבשני כי קאמר רב בשאר מבריס א) ולגירסא זו שאר מבריס ודאי אסור לגלח בתער אבל במספריס שרי לף בית השחי ובית הערוה ובערוך בערך גיוסטרא גורס בגירסא ספרים שלנו ובמשנתם הגאונים שרי לגלח בית השחי ובית הערוה כי מגלח כל גופו מרחשו ועד רגליו ולא משמע דאייתי במילתא דפשיטא הוא אלא במגלח לרפואה כיון דמגלח כל גופו אין זה יופי אלא ניוול ותדע אלא משתמיט בשום דוכתא גבי מצורע שיהא עשה דמצורע דוחה לאו אלא יגבה גבר אלא לאו להקפת הרחש וזקן גרידא:

ומותר בה מיד אמר רבא מאי טעמא דרבי שמעון בן אלעזר דכתיב [1]כל עבד איש מקנת כסף עבד איש [2]ולא עבד אשה אלא עבד איש אתה מל בעל כרחו ואי אתה מל בן איש בעל כרחו ורבנן אמר עולא כשם שאי אתה מל בן איש בעל כרחו כך אי אתה מל עבד איש בעל כרחו ואלא הכתיב כל עבד איש ההוא מיבעי ליה לכדשמואל דאמר שמואל [3]המפקיר עבדו יצא לחירות ואין צריך גט שחרור שנאמר כל עבד איש מקנת כסף עבד איש ולא עבד אשה אלא עבד שיש לו רשות לרבו עליו קרוי עבד ושאין רשות לרבו עליו אין קרוי עבד מתקיף לה רב פפא אימור דשמעת להו לרבנן ביפת תואר דלא שייכא במצות אבל עבד דשיך במצות [4]הכי נמי דאפי' רבנן מודו דתניא אחד גר ואחד לוקח עבד מן העובד כוכבים צריך לקבל הא לוקח מישראל אין צריך לקבל מני אי רבי שמעון בן אלעזר האמר לוקח מן העובד כוכבים נמי אין צריך לקבל אלא לאו רבנן וש"מ [5]דלוקח מן העובד כוכבים צריך לקבל אבל לוקח מישראל אין צריך לקבל ואלא קשיא אחד גר ואחד עבד משוחרר [6]כי תניא ההיא לענין טבילה תניא רבנן [7]וגלחה את ראשה ועשתה את צפרניה רבי אליעזר אומר תקוץ רבי עקיבא אומר [8]תגדיל אמר רבי אליעזר נאמרה עשיה בראש ונאמרה עשיה בצפרנים מה להלן העברה אף כאן העברה רבי עקיבא אומר נאמר עשיה בראש ונאמר עשיה בצפרנים מה להלן ניוול אף כאן ניוול וראיה לדברי רבי אליעזר [9]ומפיבושת בן שאול ירד לקראת המלך לא עשה רגליו ולא עשה שפמו אמאי עשיה העברה ת"ר [10]ובכתה את אביה ואת אמה

ר'

כי

אלא עבד איש אתה מל בעל כרחו. פי' בקונטר' בלשון שני דעבד אין אע"ג שהוא גדול ובן בעל ואין לו' בעל כרחו ואי אתה מל בן אין גר הבא להתגייר אין לו כח למול בנו גדול בעל כרחו דגבי בניס כתיב המול לו כל זכר ולא כתיב בהו כל אין כמו גבי עבד ודבר תימה פירש בקרא דהמול לו כל זכר מוקמינן למילת שכיו שמעכבתו מלאכול בפסח וחה לא שייך אלא בבניס שנולדו בקדושה אבל מילת בניו אלא שנולדו בקדושה אינה מעכבתו מלאכול בפסח ורמה אלא לריך קרא למידרש מיניה ואי אתה מל בן אין בעל כרחו ממילת ילעינן אלא יגיירוהו בעל כרחו ועוד דמיפת תומר שמעינן דמין מלין גר בעל כרחו דהא יפת תומר אין מטבילין אותה בעל כרחה מדאיצטריך רחמנא להמתין לה שלשים יום ובקבלה עליה אין לריך להמתין ולא נקטיה אלא לפרושי מילתיה דרשב"ג דקאמר דמתחלה כופין בשם שפחות ולא בשם גירות אי נמי משום דנקט לה במילתיה דרבנן בשם שאי אתה מל בן אין נקט נמי בדרבי שמעון בן אלעזר דאמרי שמעון בן אלעזר דאמר מל בן אין אתה מל בן אין בעל כרחו אלא תימה דרשב"ג דקאמר דמתחלה כופין בשם שפחות ולא בשם גירות אי נמי משום דנקט לה במילתיה דרבנן בשם שאי אתה מל בן אין נקט נמי בדרבי שמעון בן אלעזר דאמרי שמעון בן אלעזר דאמר מל בן אין אתה מל בן אין בעל כרחו אלא תימה דרשב"ג דקאמר לעיל מכשיר בעבד ולא בבן ואי משום דאין לו אלא מלה אחת מל בן אין בעל כרחו ולקמן לקמן העובד כוכבים ולא לקה למול מגלגל עמו עד י"ג חודש וימול אותו בעל כרחו ואומר ר"י דתקנת חכמים היא שלא יכאיב את רבו בעיסור ויהיה כיון דעיל מקבל עליו עול מלות ועוד לעיל טוב לחייבו במלות מאחר דעיל תפק לקיימם: **המפקיר עבדו יצא לחירות ואין צריך גט שחרור.** תימה לשמואל תקשי ליה למה ליה שטרא בעבד כנעני יפקירנו ולימא ליה באפי בי תרי זיל דהכי דייק בפ"ק דקידושין (דף טז. ושם) גבי עבד עברי למה לי שטרא לימא ליה באפי בי תרי זיל ומשני עבד עברי גופו קנוי ומר"י דהכי פריך (ע) למה לי שטרא דאותו לשון עלמו הכתוב בשטר הרי את לעלמך יאמר לו בעל פה ד"ל דעיל לריך שלא מהילה מחוב שעליו ומסיק דגופו קנוי ואין הלשון הכתוב בשטר מועיל בעל פה אבל הפקר שמקנה רשותו מועיל אפי' בעל פה לשמואל וא"ת אמאי לא חשיב הפקר גבי קניסי של עבד בפ"ק דקדושין (גז.ש) וי"ל שלא חשיב שלא קניסי שמקנה הרב לעבד עלמו והפקר אינו שלא סילוק בעלמא שהרב מסלק עלמו מן העבד ועוד יש לומר למילתא דאיתא בכל מילי לא קאמר התם לעניין חליפין ותנא דידן מילתא דאיתא במטלטלין לא קאמר: **לא** עשה רגליו. פי' בקונטרס לפרני רגליו ולר"י נראה דהייט שער בית הערוה דהכי משמע פרק מלות חליצה (לקמן קג.) גבי מן המרכובה ולמעלה חליצתה פסולה למימרא שלא מיקרי רגל מן המרכובה ולמעלה מא אמע ולא עשה את רגליו ומשני ליטמא מכאן אין רואין דשרי ליגלח שער של בית הערוה דשמא מדרבנן אמור אבל גרים פרק ג' נזירים (מיר נח:) קאמר רב בהדיא מיקל אדם כל גופו בתער חפילו שער בית השחי ובית הערוה כדמשמע התם דפריך עלה והתניא המעביר שער בית השחי ובית הערוה הרי זה לוקה ומשני כי קאמר רב במספריים והא בתער קאמר כעין תער וא"ת דבתר הכי קאמר נעי מיניה רב מדבי חייא מהו דלגלח ר"ל אאבר ר"ל גדול יש לו משמע דבמספריים בעא מיניה מי שרי דאי בתער מאי פריך והא קא גדיל והלא יכול לגלח במספריים ושמא רב לא קבלה מרבי חייא ור"ת מפרש דבתער בעא מיניה והא דפריך והא קא גדיל ה"פ והלא אין זה תיקון ואין דומה כלל לתיקוני אשה שאין זה משום ייפוי אלא משום נער שגדל יותר מדאי וחפילו בתער אית לן למישרי ולפי זה לריך לומר שלא היה יודע בריימתא דלעיל שחוסרת ובה"ג גרים הכי אמר רב מיקל אדם כל גופו בתער והתניא המעביר כו' כי קאמר רב בשאר מבריס ובשאר מבריס מי שרי והתניא העברת שער אינו מדברי תורה אלא מדברי סופרים ומשמע ליה דאייתי הכא בריימתא לף ו) (בשאר מבריס אע"ג דבשבית השחי ובשבית הערוה נמי אייתי כדמוכח בתר הכי דכי קאמר רב במספריס כי תניא התם ובתער ולפי זה בשאר מבריס לא שרי אלא במספריס ובשבית השחי ובית הערוה אפי' במספריס אסור ומדרבנן אלא מקשי הך דהכא מיהו בה"ג של אפמיא כתוב אלא הא בתער והא במספריס והדר ביה משיטוא קאמר דבשני כי קאמר רב בשאר מבריס א) ולגירסא זו שאר מבריס ודאי אסור לגלח בתער אבל במספריס שרי לף בית השחי ובית הערוה ובערוך בערך גיוסטרא גורס בגירסא ספרים שלנו ובמשנתם הגאונים שרי לגלח בית השחי ובית הערוה כי מגלח כל גופו מרחשו ועד רגליו ולא משמע דאייתי במילתא דפשיטא הוא אלא במגלח לרפואה כיון דמגלח כל גופו אין זה יופי אלא ניוול ותדע אלא משתמיט בשום דוכתא גבי מצורע שיהא עשה דמצורע דוחה לאו אלא יגבה גבר אלא לאו להקפת הרחש וזקן גרידא:

קמב א מיי' פ"א מהל' עבדים הלכה יג טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף סד:

קמג ב מיי' פי"ד מהל' איסורי ביאה הל' ט סמג לאוין קח טוש"ע שם סימן רסז סעיף ג:

קמד ג מיי' שם פי"ג הל' יג סמג עשין קנב טוש"ע שם:

קמה ד מיי' פ"א מהל' מלכים הלכה ה סמג עשין קנב:

תוספות ישנים

א) והא לא מצי מלמוד התם דבשאר מבריס שרי לגמרי בתער והא דקאמר העברת שער אינה אלא מד"ס דמשמע דהא מדברי סופרים מיהא אינה אלא בבית השחי ובית הערוה. דהא דקאמר המעביר בית השחי ובית הערוה ס"ז לוקה כ"ל מכת מרדות מדרבנן. כלומר מלמוד התם גבי ר' יוחנן דאמר המעביר בית השחי ובית הערוה ס"ז לוקה. ופריך מהא דהעברת שער אינה אלא מד"ס. ומשני מאי לוקה מכת מרדות מדרבנן. ור"ל משום דס"ל דהעברת שער מיירי בכל מבריס מדלא מפרש בית השחי ובית הערוה כמו דמפרש גבי המעביר בית השחי ובית הערוה לוקה:

מסורת הש"ס

ו) גיטין נח. מיר סב: קידושין עב:, ב) [שמות יב], ג) [כ"ע], ד) [שמות יב], ה) [תולי ל"ל דף כב:], ו) ל"ל בשאר מבריס ומשני כי קאמר רב כו' מהכ"ל.

תורה אור השלם

1. וְכָל עֶבֶד אִישׁ מִקְנַת כָּסֶף וּמַלְתָּה אתו אָז יֹאכַל בּוֹ: שמות יב מד
2. וְהֶבֵאתָה אֶל תּוֹךְ בֵּיתֶךָ וְגִלַּחְהּ אֶת רֹאשָׁהּ וְעָשְׂתָה אֶת צִפָּרְנֶיהָ:
דברים כא יב
3. וּמִפִּבֹשֶׁת בֶּן שָׁאוּל יָרַד לִקְרַאת הַמֶּלֶךְ וְלֹא עָשָׂה רַגְלָיו וְלֹא עָשָׂה שָׂפָמוֹ וְאֶת בְּגָדָיו לֹא כִבֵּס לְמִן הַיּוֹם לֵכְתּ הַמֶּלֶךְ עַד הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּא בְּשָׁלוֹם:
שמואל ב יט כה
4. וְהִסִּירָה אֶת שִׂמְלַת שִׁבְיָהּ מֵעָלֶיהָ וְיָשְׁבָה בְּבֵיתֶךָ וּבָכְתָה אֶת אָבִיהָ וְאֶת אִמָּהּ יָרֵחַ יָמִים וְאַחַר בֵּן תָּבוֹא אֵלֶיהָ וּבְעַלְתָּהּ וְהָיְתָה לָךְ לְאִשָּׁה: דברים כא יג

גליון הש"ס

גמ' ולא עבד אשה. עיין מכתה"מ לקמן עמ' ע"ב ד"ה כגון שהיה לפניו: **שם** ה"ג **דאפילו** רבנן מודו. עיין קידושין דף סב ע"ב תד"ה **אלא** עבד וכו'. **ואמאי** יפחלנו בעל כרחו. עיין ע"ז דף מ ע"ב תד"ה עד:

הגהות הב"ח

(ע) תום' ד"ה המפקיר וכו' ואמ"ר דהכי פריך. נ"ב כוונתו מתירוץ זה למה שמילקו התום' בקידושין דף סח ע"ב ד"ה לימא ליה ע"ש ועיין עוד בפרק השואל דף לח בתום' ד"ה המפקיר:

מוסף רש"י

ואין צריך גט שחרור. להיות מותר בישראל (קדושין עב:). **תגדיל.** מגדלם כדי שתמנוול (דברים כא יב).